

[Hem](#) > ... > [Dina Rättigheter](#) > [Minderårigas Rättigheter Vid Domstolsförfaranden](#) > [Czechia](#)

Innehåll inlagt av

Tjeckien

Minderårigas rättigheter vid domstolsförfaranden

Tjeckien

1. Barnets rättskapacitet

Inom privaträtten framgår det av lag nr 89/2012 (civillagen) att ett barns förmåga att företa en viss rättshandling är kopplad till den intellektuella och viljemässiga mognaden hos personer i motsvarande ålder. Detta är en motbevisbar presumtion, vilket innebär att bevis för det motsatta förhållandet får läggas fram i varje ärende. Full rättskapacitet uppnås vid 18 års ålder men kan av en domstol beviljas för barn som är 16 år. Om barnet inte har rättskapacitet måste det företrädas av sin rättsliga företrädare eller förmyndare. Dessa personer får ge sitt samtycke till att barnet företar vissa rättshandlingar, och barnet får då agera på egen hand inom ramen för samtycket, såvida inte detta uttryckligen är förbjudet enligt lag.

Enligt den tjeckiska strafflagen (lag nr 40/2009) får barn under 15 år inte hållas straffrättsligt ansvariga. Barn över 15 år, men som var under 18 år när gärningen begicks, är straffrättsligt ansvariga endast om deras intellektuella och moraliska mognad när gärningen begicks gjorde det möjligt för dem att inse att deras handlingar är olagliga och att kontrollera dessa handlingar.

2. Barnets ställning i civilrättsliga domstolsförfaranden

a) Barnets roll och rättskapacitet i civilrättsliga förfaranden

Barn kan vara delaktiga i domstolsförfaranden på olika sätt. I civilrättsliga förfaranden har barnet vanligtvis rollen som deltagare, men de kan också vara vittnen. Nedan behandlas barnets roll som deltagare i civilrättsliga förfaranden. Den tillämpliga lagstiftningen är civilprocesslagen (lag nr 99/1963) och lagen om särskilda rättsliga förfaranden (lag nr 292/2013).

De civilrättsliga förfarandena är uppdelade i kontradiktoriska och icke-kontradiktoriska förfaranden. Barn kan vara involverade i båda typerna av förfaranden, men de är oftast involverade i icke-kontradiktoriska förfaranden (t.ex. vårdnadsärenden). De viktigaste frågor som behandlas i vårdnadsärenden rör barnets förnamn och efternamn, underhåll, umgängesrätt, föräldraansvar och specifika frågor om vårdnaden. I de flesta fall kan förfaranden inledas på begäran eller av en domstol på eget initiativ, med undantag för frågor som rör barnets företrädare (då ett förfarande endast får inledas på begäran av den rättsliga företrädaren) eller beviljande av rättskapacitet (då ett förfarande endast får inledas på begäran av barnet eller dess rättsliga företrädare).

Precis som inom privaträtten är barnets rättskapacitet i civilrättsliga förfaranden kopplad till den intellektuella och viljemässiga mognaden hos barn i motsvarande ålder. Om det krävs på grund av omständigheterna i ärendet får dock en domstol besluta att ett barn ska företrädas av sin rättsliga företrädare eller förmyndare, även om barnet annars skulle kunna agera självständigt i saken.

b) Domstolar och andra myndigheter som skyddar barnets intressen

Barnets rättsliga ställning beslutas av domstolarna. Både kontradiktoriska och icke-kontradiktoriska mål prövas av allmänna domstolar, men domare som handlägger icke-kontradiktoriska mål vid dessa domstolar handlägger vanligtvis inte kontradiktoriska mål. I första instans handläggs förfarandena av distriktsdomstolar medan

regiondomstolarna är appellationsdomstolar. Överprövning är inte tillåten i vårdnadsärenden.

I civilrättsliga förfaranden som rör omhändertagande av minderåriga har myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn en central roll. Denna befogenhet utövas främst av kommunala myndigheter med utökad behörighet. Myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn får inleda de förfaranden som anges ovan och därefter fungera som tillfällig förmyndare i dessa förfaranden. Myndigheten säkerställer också det sociala och rättsliga skyddet av barnet även utanför det rättsliga förfarandet, antingen i samband med förebyggande eller rådgivande verksamhet eller genom åtgärder i fostrande syfte. Befogenheterna för myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn och dess uppdrag regleras i lagen om socialt och rättsligt skydd av barn (lag nr 359/1999).

I de fall som anges ovan kan åklagarmyndigheten också inleda (eller inträda i) förfaranden. När det gäller omhändertagande av minderåriga får den göra detta i ärenden som rör förelägganden om särskilda åtgärder som rör barnets uppfostran, institutionell vård, fastställande av födelsedatum eller tillfälligt upphävande, begränsning eller återkallande av föräldrans ansvar eller utövandet av detta. Om åklagarmyndigheten inleder ett förfarande agerar den på samma sätt som andra sökande. Om åklagarmyndigheten inträder i ett förfarande kan den vidta alla åtgärder som en part i förfarandet får vidta, med undantag för rättshandlingar (t.ex. återkallanden av ansökningar).

c) Tillvarata barnets bästa

En allmän princip som ligger till grund för civilrättsliga förfaranden som rör barn är den tonvikt som läggs på att skydda barnets intressen i enlighet med konventionen om barnets rättigheter. Om det barn som är involverat i förfarandet kan bilda sig en egen uppfattning måste domstolen förvissa sig om barnets åsikter i saken. När domstolen beaktar barnets åsikter ska den ta hänsyn till barnets ålder och intellektuella mognad.

I civilrättsliga kontradiktoriska förfaranden ingår en rad instrument som stärker barnets ställning. Ett av dessa är skyldigheten delge handlingar till barn som är över 15 år. "Formella beslut" riktade mot barn är otillåtliga, varför inga beslut om erkännande av domar, tredsdomar eller betalningsförelägganden kan meddelas mot barn.

I icke-kontradiktoriska förfaranden och vårdnadsärenden läggs tonvikt på förfarandenas lämplighet. I förfaranden som rör barns situation är det möjligt att förordna om interimistiska åtgärder som ska beslutas av en domstol inom sju dagar. Vid allvariga hot mot eller kränkningar av barnets grundläggande intressen beslutar domstolen normalt om interimistiska åtgärder inom 24 timmar. Ett ordinärt förfarande bör därefter inledas inom sex månader efter det att förfarandet inleddes. För att skydda barnets intressen är myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn ofta involverad i förfaranden som tillfällig förmyndare.

3. Barnets ställning i straffrättsliga förfaranden

a) Barn under 15 år som gärningsmän

I Tjeckien får barn under 15 år inte hållas ansvariga för brott. Om ett barn under 15 år begår en lagöverträdelse som annars betraktas som ett brott leder detta till ett extraordinärt civilrättsligt förfarande enligt lagen om särskilda rättsliga förfaranden (lag nr 292/2013) och inte till ett straffrättsligt förfarande enligt straffprocesslagen (lag nr 141/1961). De särskilda regler som är tillämpliga på mål som rör barn under 15 år fastställs i lagen om ungdomsrättsvård (lag nr 2018/2003).

Mål som rör barn under 15 år prövas av ungdomsdomstolar (specialiserade domare vid allmänna domstolar). Dessa specialiserade domare ges utbildning för att få detaljerade kunskaper om reglerna för sådana förfaranden och om det tillvägagångssätt som ska tillämpas för gärningsmän som är under 15 år. Åklagare och tjänstemän inom brottsbekämpande myndigheter måste också ha genomgått särskild utbildning i hantering av ungdomar.

Förfarandet inleds på begäran av åklagarmyndigheten eller av en domstol på eget initiativ. I förfarandet deltar förutom barnet även myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn, barnets rättsliga företrädare eller förmyndare, de personer som anförtrotts omvårdnaden eller vårdnaden av barnet, liksom andra personer vars rättigheter och skyldigheter ska beslutas i förfarandet. Om det är åklagarmyndigheten som ansökt om att inleda förfarandet (dvs. om förfarandet inte inletts av domstolen på eget initiativ) deltar åklagarmyndigheten också i förfarandet. I förfarandet måste barnet företrädas av en advokat.

Om ett barn under 15 år begår en lagöverträdelse som annars skulle betraktas som ett brott vidtar en ungdomsdomstol nödvändiga korrigerande åtgärder. En domstol kan ålägga barnet en skyldighet i fostrande syfte (t.ex. att barnet på ett sätt som står i rimlig proportion till dess förmåga ska kompensera för den skada som vållats genom att på fritiden och utan ersättning utföra en samhällsnyttig aktivitet), en inskränkning i fostrande syfte (t.ex. att barnet inte får träffa vissa personer, inte besöka vissa platser, inte delta i hasardspel, inte använda beroendeframkallande ämnen osv.), utfärda en varning, placera barnet i ett terapeutiskt, psykologiskt eller annat lämpligt program på ett ungdomshem, eller placera barnet under tillsyn av en övervakare, i institutionsvård eller i tvångsvård. En domstol kan avstå från att förordna om åtgärder om erfarenheterna av domstolsförfarandet i sig är tillräckliga för att barnet ska avhålla sig från olaglig verksamhet i framtiden.

Om inte annat beslutas av en ungdomsdomstol ska förhandlingar i mål som rör barn under 15 år hållas inom stängda dörrar. I förfarandet läggs tonvikt vid att skydda av barnets privatliv. Resultatet av förfarandet kan offentliggöras i offentliga medier när avgörandet har vunnit laga kraft (utan att barnet eller de andra deltagarna namnges).

b) Barn över 15 år som gärningsmän

Förfaranden i mål som rör unga regleras också i lagen om ungdomsrättsvård. Med "ung" avses en person som fyllt 15 år vid den tidpunkt då han eller hon begick ett brott (som när det gäller unga kallas "överträdelse" (*provinění*)), men som ännu inte fyllt 18 år. Unga är straffrättsligt ansvariga, men endast under förutsättning att deras intellektuella och moraliska mognad vid tidpunkten för handlingen gjorde det möjligt för dem att inse att deras handlingar är olagliga och att kontrollera dem.

Unga måste ha en advokat från och med den tidpunkt då åtgärder enligt lagen om ungdomsrättsvård eller åtgärder enligt straffprocesslagen (inbegripet brådskande eller oåterkalleliga åtgärder) vidtas mot dem, såvida det inte är omöjligt att skjuta upp genomförandet av sådana åtgärder och underrätta advokaten om detta.

Mål som rör unga prövas av ungdomsdomstolar (specialiserade domare vid allmänna domstolar). Enligt lagen om ungdomsrättsvård kan en ungdomsdomstol vidta åtgärder mot ungdomar, såsom

- åtgärder i fostrande syfte (tillsyn genom en övervakare, övervakningsprogram, skyldigheter eller inskränkningar i fostrande syfte och utfärdande av en varning),
- skyddsåtgärder (tvångsvård, förebyggande frihetsberövande, beslagtagande av föremål, beslagtagande av delar av den berördas tillgångar och institutionsvård),
- straffåtgärder (samhällstjänst, ekonomiska påföljder, villkorliga ekonomiska påföljder, förverkande, förbud mot viss verksamhet, förbud att inneha och föda upp djur, utvisning, frihetsberövande i hemmet, tillträdesförbud till idrottsevenemang, kulturella evenemang och andra sociala evenemang, frihetsstraff som villkorligt skjuts upp under en prøvotid (villkorlig påföljd), frihetsstraff som villkorligt skjuts upp under en prøvotid med övervakning, ovillkorligt frihetsstraff).

Åtgärderna ska vidtas med hänsyn till den unga brottslingens personlighet, ålder, intellektuella och moraliska mognad, hälsotillstånd samt hans eller hennes personliga, familjemässiga och sociala situation, och de måste vara proportionerliga i förhållande till den begångna gärningens karaktär och allvar.

Förfaranden som rör unga ska genomföras på ett sätt som inte medför en negativt psykisk påverkan som äventyrar den unga personens känslomässiga och sociala utveckling. De myndigheter som enligt lagen om ungdomsrättsvård involveras samarbetar med den behöriga myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn och med skyddstilltillsyns- och medlingstjänsten. De myndigheter som enligt lagen om ungdomsrättsvård involveras är alltid skyldiga att ge den unge råd om deras rättigheter på ett åldersanpassat sätt och ge dem alla möjligheter att utöva dem.

Den unges rättsliga företrädare eller förmyndare har rätt att företräda den unge, i synnerhet att välja en advokat åt honom eller henne, att framställa yrkanden för den unges räkning och att inge ansökningar och ingå överenskommelser om korrigerande åtgärder för dennes räkning. Den rättsliga företrädaren har också rätt att delta i sådana förfaranden som den unge enligt lag kan omfattas av. Om det är till den unges fördel kan den rättsliga företrädaren eller förmyndaren även utöva dessa rättigheter mot den unges vilja. Den unges rättsliga företrädare eller förmyndare har också rätt att ställa frågor till de personer som förhörs, att ta del av handlingar, med undantag för omröstningsprotokoll och personuppgifter för hemliga vittnen, och göra utdrag ur och

anteckningar från dem, samt att ta kopior av handlingar eller delar av dem på egen bekostnad.

I förfarandet läggs särskild tonvikt vid att skydda den unges personuppgifter. I synnerhet får uppgifter som kan leda till att den unges identitet röjs inte lämnas ut utan rättslig grund. Alla involverade myndigheter (polismyndigheter, åklagare, domare, tjänstemän vid skyddstillsyns- och medlingstjänsten och socialarbetare) måste ha genomgått särskild utbildning i hantering av ungdomar. I princip genomförs förhandlingarna inom stängda dörrar.

c) Barn som skadelidande part (brottsoffer)

Lagstiftningen skiljer mellan skadelidande part och brottsoffer. I straffprocesslagen definieras skadelidande part som personer som har lidit kroppsskada, sakskada eller ideell skada till följd av ett brott, eller på vars bekostnad gärningsmannen har gynnats genom att begå brottet. Den skadelidande parten har en rad rättigheter, bland annat rätten att inge ytterligare bevisning, ta del av handlingar, närvara vid huvudförhandlingen och yttra sig i ärendet innan förfarandet avslutas. Både fysiska och juridiska personer kan vara skadelidande part.

Sedan 2013 finns det i Tjeckien en särskild lagstiftning om brottsoffers rättigheter (lag nr 45/2013 om brottsoffer) som utöver den skadelidande partens rättigheter framhåller ett särskilt skonsamt förhållningssätt gentemot brottsoffer och ger dem en rad rättigheter för att mildra den brottsliga handlingens konsekvenser för brottsoffrens liv. Med brottsoffer avses i detta sammanhang fysiska personer som har (eller skulle ha) lidit kroppsskada, sakskada eller ideell skada till följd av ett brott, eller på vars bekostnad gärningsmannen har (eller skulle ha) gynnats genom att begå brottet. De särskilda rättigheterna för brottsoffer omfattar i synnerhet särskilt stöd, rätt till information, skydd mot överhängande fara, skydd av privatlivet, skydd mot sekundär skada och ekonomiskt stöd. Brottsoffer har också rätt att åtföljas av en betrodd person under det straffrättsliga förfarandet. En betrodd person är en person som brottsoffret själv väljer för att få psykologiskt stöd.

Enligt denna särskilda lagstiftning anses personer under 18 år vara särskilt utsatta brottsoffer och beviljas därför en rad rättigheter utöver ställningen som skadelidande part i straffrättsliga förfaranden och rättigheterna för brottsoffer. Bland rättigheterna för särskilt utsatta brottsoffer ingår kostnadsfritt stöd. I princip måste en begäran från brottsoffret om att slippa all kontakt med gärningsmannen och om att förhör under förfarandet före rättegången ska genomföras av en person av samma eller motsatt kön beviljas. Förhör av utsatta brottsoffer under förfarandet före rättegången utförs av särskilt utbildade personer och i lokaler som är utformade eller anpassade för ändamålet. Om brottsoffret är ett barn leds förhöret före rättegången alltid av en person som är särskilt utbildad för detta, utom när åtgärden är brådskande och en särskilt utbildad person inte finns att tillgå (angående förhör av barn, se nedan).

d) Barn som vittnen till brott

I lagstiftningen föreskrivs undantag för förhör av personer under 18 år som varit vittnen till brott. Vid förhör av barn måste barnet informeras om sin rätt att vägra vittna och om sin skyldighet att tala sanning och inte dölja något. Barnet måste också informeras om följderna av att avge falskt vittnesmål. Barn under 15 år informeras inte om följderna av att avge falskt vittnesmål eftersom de inte kan hållas straffrättsligt ansvariga. Denna information måste ges på ett sätt som är anpassat till barnets ålder och till barnets intellektuella och moraliska mognad. Förhören ska självklart genomföras med hänsyn till barnets ålder och intellektuella mognad.

Om barn förhörs om omständigheter som på grund av barnets ålder kan ha en negativ inverkan på dess mentala och moraliska utveckling ska förhöret genomföras med särskild varsamhet och på ett sådant sätt att innehållet i förhöret inte behöver upprepas i efterföljande steg i förfarandet.

Myndigheten för socialt och rättsligt skydd av barn eller andra personer med erfarenhet av att fostra unga och som kan bidra till att förhöret genomförs på ett skonsamt sätt uppmanas att närvara vid förhöret. Föräldrar kan också uppmanas att närvara om deras närvaro kan bidra till att förhöret genomförs på ett skonsamt sätt.

Barn förhörs vanligtvis i särskilda förhörsrum som ska skapa en avslappnad och hemtrevlig atmosfär, vilket gör det lättare att skapa kontakt med barnet. Förhören genomförs av särskilt utbildade poliser. Frågor till barn under 18 år får endast ställas av polisen, så att de skyddas mot olämpliga frågor från personer som saknar särskild utbildning.

I det efterföljande förfarandet får barn endast förhöras igen om det är nödvändigt. Vid ett domstolsförfarande

kan domstolen besluta att bevisning får läggas fram i form av uppläsning av förhörsprotokoll eller uppspelning av video- eller ljudupptagningar av förhöret med hjälp av videokonferensutrustning.

När det gäller personer under 18 år framhåller lagstiftningen även skyddet av personuppgifter och privatliv. Enligt straffprocesslagen får ingen i samband med ett brott på något sätt offentliggöra uppgifter som gör det möjligt att fastställa identiteten på en skadelidande part (ett brottsoffer) som är under 18 år. Det är också förbjudet att offentliggöra bilder, video- eller ljudinspelningar eller annan information om rättegångsförfarandet eller en offentlig förhandling som gör det möjligt att fastställa den skadelidande partens (brottsoffrets) identitet. Slutliga domstolsavgöranden får inte offentliggöras i offentliga medier med uppgift om den skadelidandes förnamn, efternamn och bostadsadress. Avdelningens ordförande får med hänsyn till den skadelidande personen och det begångna brottets art och karaktär besluta om ytterligare begränsningar i samband med offentliggörandet av en slutlig fällande dom för att säkerställa ett lämpligt skydd av den skadelidandes intressen. Överträdelse av dessa skyldigheter leder till åtal.

4. Adoption

Adoption kan beskrivas som att acceptera någon annans barn som sitt eget, vilket skiljer det från andra rättsliga institut för att fastslår föräldraskap. Adoption får endast ske på grundval av ett domstolsbeslut.

I civillagen (lag nr 89/2012) fastställs följande villkor för adoption:

- Adoption är inte möjlig mellan släktingar i ett rakt upp- eller nedstigande led eller mellan syskon (med undantag för surrogatmoderskap).
- Det måste finnas en lämplig ålderskillnad (normalt minst 16 år) mellan adoptanten och det adopterade barnet.
- Det krävs samtycke från barnet om det är över 12 år, eller från förmyndaren om barnet är yngre.
- Adoptionsreglerna tillåter adoption av minderåriga som inte har uppnått full rättskapacitet.
- Föräldrarna ska personligen meddela sitt samtycke till domstolen. Samtycke till adoption får återkallas i upp till tre månader från den dag det gavs (i vissa fall även senare). Föräldrarnas samtycke krävs inte om föräldrarnas vistelseort är okänd, om villkoren för att begränsa deras rättskapacitet är uppfyllda och om de inte visar något intresse för barnet eller av en domstol har fråntagits sina rättigheter och skyldigheter som föräldrar (vilket inbegriper rätten att samtycka till barnets adoption).
- Vårdnad om barnet före adoption. Endast vårdnad som fastställts genom ett domstolsbeslut anses vara relevant, och domstolen får dessa fall besluta om vårdnad först efter tre månader från den dag då en förälder samtyckte till adoptionen. Domstolen beslutar om att överföra vårdnaden till adoptanten före adoptionen först efter att ha genomfört en utredning om barnets och adoptantens lämplighet för adoptionen.
- Domstolens beslut om adoption. Utöver ovanstående ska domstolen förvissa sig om att förhållandet mellan adoptanten och adoptivbarnet motsvarar förhållandet mellan en förälder och ett barn, eller att det åtminstone finns grundförutsättningar för ett sådant förhållande. Adoptionen av barnet måste vara förenlig med barnets intressen.

Följderna av adoptionen är följande:

- De tidigare relationerna mellan barnet och dess biologiska familj upphör, och nya relationer uppstår mellan adoptivbarnet och adoptanten och dennes anhöriga. På grundval av domstolens beslut om adoption registreras adoptanten som barnets förälder i folkbokföringsregistret.
- Adoptivbarnet erhåller status som barn till adoptanten eller adoptanterna. Adoptivbarnet och adoptanten/adoptanterna har samma rättigheter och skyldigheter som de rättigheter och skyldigheter som följer av det naturliga föräldra-barnförhållandet.
- Vid ändring av efternamnet får adoptivbarnet ges ett sammansatt efternamn.

Senaste uppdatering: 26/07/2024

Sidans nationella språkversion sköts av respektive medlemsland. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Europeiska kommissionen fritar sig från allt ansvar för information och uppgifter i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.